

6
YAŞINDA

BATILILAŞMANIN ODAĞINDA

Osmanlı'nın Batılılaşma hamlesinin edebiyattaki simge ismi Tevfik Fikret'in bütün verimi, ilk kez bir arada. Nâzım Hikmet Polat'ın titiz çalışmasıyla hazırlanan 'Tevfik Fikret - Bütün Eserleri - Eleştirel Basım', Yapı Kredi'nin Delta serisinden çıktı. Zor bir dil duvarıyla karşılaşabilirsiniz ama bu duvarı aşmak arkasındakileri görmeye değer.

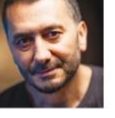
Ömer Erdem s6

tevfik fikret

Hep Fikret, hâlâ Fikret

okur yazar
yazar okur

ÖMER ERDEM

Osmanlı'nın son dönemindeki Batılılaşma hamlesinin edebiyat alanındaki simge ismi Tevfik Fikret'in bütün verimi, ilk kez bir kitapta toplandı. Nâzım Hikmet Polat'ın titiz çalışmasıyla hazırlanan 'Tevfik Fikret - Bütün Eserleri - Eleştirel Basım', Yapı Kredi'nin Delta serisinden çıktı. Onu okumak isteyecekler zor bir dil duvarıyla karşılaşacaklar ama bu duvarı aşmak, arkasındakileri görmeye çoktan değer.

Tevfik Fikret'in (1867-1915) ölümünün üzerinden bir yüzyıldan fazla zaman geçti. Her bakımdan erken bu ölüm onun edebiyat ve düşünce tarihi içindeki yerini daha da pekiştirmeye engel olmadı. Serveti Fünun edebiyatının bu başat karakteri, şiiirlerinin estetik değerinin tartışmalı haline ve yoğun Arapça ve Farsçaya boğulmuş diline rağmen hep Fikret olarak yaşadı ve hâlâ Tevfik Fikret ismiyle varlığını sürdürüyor.

Hakkında yapılan onca akademik çalışma, yazılan yüzlerce yazı onun edebi kişiliğini aydınlatmaya çalıştı geçmişte. Son zamanlarda Beşir Ayvazoğlu'nun 'Fikret' biyografisi (Everest Yay., 2019) bugüne kadar yapılan araştırmaların çok ötesinde, yeni belgelerle anıtsal değerde bir kitap olarak belirdi. Turgut Çeviker ise hakkında yazılan yüzlerce yazıyı 'Tevfik Fikret'te (Koç Üniversitesi Yay., 2021) bir araya getirerek toplu bakış imkânı sundu. Öte yandan, ülkenin çağdaşlık, Batılılaşma, Doğu-Batı, gerici-ilerici gibi bitmeyen tartışma alanlarında o adeta bir simge, mask vazifesi gördü. Şiiirleri, hikâyeleri, yazıları, mektupları farklı edisyonlarla okurla buluşturuldu. Ne var ki ilk kez bütün eserleri ancak bir kitapta yenice toplanmış oldu. Nâzım Hikmet Polat, Yapı Kredi Yayınları'nın Delta serisinden çıkan 'Tevfik Fikret - Bütün Eserleri'nde bu çetin ve meşakkatli işin altından kalkarak eleştirel bir basım hazırladı.

YENİLİĞİN GERİMLERİ

Böylesi bir toplamın bunca zaman içinde şimdi hayat bulması elbette düşündürücüdür. Edebiyat, düşünce ve yayın tarihimiz başka yazarlara da aynı şekilde yaklaşmaktadır maalesef. Oysa bir şiiirin hem şiiri hem de düşünce dünyasını hakıyla kavrayabilmek için önce güvenilir metinlerin bir araya getirilmesi gerekir.

Yerinde bir jestle çalışmasını hocası Orhan Okay'a ithaf etmiş Nâzım Hikmet Polat. Okay'ın edebiyat tarihimize katkıları unutulur cinsten değil çünkü. Dizin dahil 1751 sayfa tutan bir eserle baş başa kaldığımızda, bilgiler kadar çağrışımlar sağanağına da tutuluruz. Tanzimat'tan sonraki neredeyse 'bütün aydınlar da bulunan yenileşme fikri, kendini en çok edebiyatta göstermiştir' ve edebiyatta görünen esasında tarihtir. Tevfik

Tevfik Fikret

Fikret, kendine özgü yenilik tutkusu ve onu hayatına geçirme yöntemiyle en dikkat edilmesi gereken şahsiyettir. Bu bakımdan eldeki kitabı yeniliğin gerilimleri kadar teklifleri diye de okumak gerekir.

KİTAPLARINDA OLMAYAN ŞİİRLER

Nâzım Hikmet Polat, girişte okuru iyice kitaba hazırlıyor. Tevfik Fikret'in şahsi ve edebi hayatının ana duraklarını net şekilde belgelerle ortaya koyuyor. Belki de bugüne kadarki hiçbir çalışmada bulunamayacak bir liste çıkarıyor. Böylece hangi yazı ve şiirin hangi tarih ve mecrada yayımlandığını kolaylıkla görebiliyoruz. Bir yönden de alternatif bir edebiyat tarihi çalışması sunuyor Polat, Fikret üzerinden.

Kitaplarına almadığı şiirlerle beraber oldukça hacimli bir şiir toplamıyla buluşuyoruz. Polat, her kitabın ayrıca fihristini sunarak okurun işini bir kez daha kolaylaştırıyor. Küçük lügatçelerle destekleniyor metinler. Her tür nesirler (hikâye dahil), mektuplar ve resmi yazılar (yeni bir okulun nasıl olması gerektiği bile yazılmıştır), polemikler, kısaca şiiirin neredeyse kaleminden çıkan her yazı kültür bir görüntü oluşturuyor. Bütün 19. yüzyıl aydınları gibi, çok erken yaşta ölmesine rağmen, velut bir karakter taşıyor Fikret de. Bir yandan batıp gitmekte olan imparatorluk ve kaçınılmaz olan yeni dünya, onlara bir tür yazma zorunluluğu dayatıyor. Zaman hızlanırken yazı

da hızlanıyor. Hızın adadır da 'Rubab-ı Şikeste' şiiiri.

'Rubab-ı Şikeste', bugünkü değerlerle, şiir estetiği yönünden çok ileri bir kitap olarak görülüyor. Ne var ki denemeleri, girişimleri bakımından şiiirticiliğini sürdürüyor. 'Sis' ve 'Tarih-i Kadim' gibi şiirler ise getirdikleri derin eleştirel akılla belki de Tevfik Fikret'i hâlâ güncel kılan içerikleri taşıyorlar. Öte yandan, 'Şermin' şiiirinin sadece şiirin sınırlarında kalmayıp öykü gibi alana sıçraması ve düşüncelerini oradan yürütmesi de son derece ilginç. 'Haluk' ile gençliği, 'Şermin' ile çocukları öncelemesi de yazım stratejisi yönünden ilgi çekici. Bütün yazdıkları dikkate alındığında 'uyanıklığın' temel psikoloji olduğu gözlemleniyor Fikret'te. Büyüğe bir mermer kütleden uyanmış deve benzetilebilir o. Sanatsal uyanıklık ferdi özelliklerle birleşip topluma açılan bir akam olur bu eylemde. Bir ülkenin yenilenme ve değişme ihtiyacı yüksek ve kalıcı bir sanat eserine dönüşme ve şiiri, vezin, hayal, kafiye ile örülmüş güzel sözlerden ibaret görse bile bünyesinde taşıdığı girişim cesareti ile ayrıksı bir öznedir Fikret. Her tür siyasal, ideolojik kalıpların dışında bakıldığında, Tevfik Fikret'in hayatıyla denediği şey, hâlâ neden pek çok konuda yerimizde saydığımız da işaretleri ile dolu. Onu okumak isteyecekler zor bir dil duvarı ile karşılaşacaklar ama bu duvarı aşmak, arkasındakileri görmeye çoktan değer.

ŞİİR

"Hepsi bunlar, bu yazılmış unutulmuş şeyler
O samimiyete meczub olarak toplanıyor
Kim bilir, belki içinden biri alaminizin
-Evet, alaminizin; çünkü elemenden hali
Yaşayan yok... Buna bi-çare beşer katlanıyor!-
Belki bir makse-i naçizi olur; en ali Yaşayanlar bile hissetmede en müstahkar
Yaşayanlar gibidir... Aynı çamurdan bu yığın!"

HİKAYELERDEN...

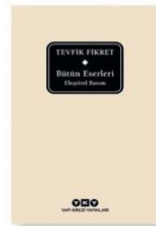
"Güzel mi değilsin? Evet, ben de o fikirdeyim, güzel değilsin. Sana perestisim güzelliğin için... Nazarları kamaştıran, yürekleri oynatan o şimşekten cehrende bir lema, bir şerare parladığı için olsaydı karşında bir dakika nazarım kamaşır, bir dakika yüreğim oynardı, bir dakika sana perestis etmiş olurum; sana ihtimal ki o bir dakikalık za'fım için fikren mahcup olur, pişman olur geçerdim."

MAKALELERDEN...

"Kalemiyle şöret kazanmak arzusu pek meşru bir arzu olmakla beraber buna vusul için tutulan yolun istikametine göre derece-i meşruiyeti hayli tahallül eder. En doğru yol çalışmak, namuslu bir gayretle mütemadiyen çalışmaktır..."

HÜSEYİN CAHİD YALÇIN'A:

"Evela: Namuslu bir adam olup olmadığını bir tarafa bırakıyor ve fakat işte yine tekrar ediyorum: Namussuz bir gazetecisin, çünkü mahud partinin yüzünü ağartmak, onu yaşatmak ve sayesinde yaşamak için kıvrıdığın yalanlar, ettiğin tecavüzler, sonra da her ne için körüklediğin nifaklar, tetrikalar, namuslu bir gazetecinin yapacağı şeyler değildir."

TEVFİK FİKRET - BÜTÜN ESERLERİ - ELEŞTİREL BASIM
Hazırlayan: Nâzım Hikmet Polat
Yapı Kredi Yayınları, 2021
1752 sayfa, 240 TL.